

Jarosław STULCZEWSKI*

DZIAŁALNOŚĆ PREZYDIUM GROMADZKIEJ RADY NARODOWEJ W PRUSINOWICACH (1954–1961)

Streszczenie. Gromadzka Rada Narodowa w Prusinowicach została utworzona w wyniku reformy administracyjnej w 1954 r. W jej skład weszły obszary wsi: Prusinowice, Grzybów, Borki Prusinowskie i Góry Prusinowskie, ze zniesionej gminy Zadzim. Gromadzka Rada Narodowa swoje uchwały realizowała za pośrednictwem prezydium, które było kolegiałnym organem wykonawczym i zarządzającym rady narodowej. Zakres kompetencji władz gromady obejmował m.in. uchwalanie rocznego budżety gromady, zatwierdzanie i odwoływanie sołtysów, organizację skupu żywca, zboża, ziemniaków, mleka oraz zbieranie podatków, sprawy związane z organizacją prac polowych, budową dróg i szkolnictwem. Kolejnymi przewodniczącymi prezydium GRN w Prusinowicach byli: Czesław Siekierski, Maria Kujawiak i Jan Łukasiewicz. GRN w Prusinowicach w latach 1954–1961 podjęła szereg działań na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców. Oddano do użytku trzy budynki ochotniczej straży pożarnej, 3,5 km drogi bitej, 5 km drogi żwirowej, zorganizowano nową kolonię Prusinowice, przeprowadzono meliorację łąk w Prusinowicach i uruchomiono linię autobusową. Gromada w Prusinowicach została zlikwidowana 31 grudnia 1961 r.

Słowa kluczowe: Prusinowice, gromada, rady narodowe

Głównym celem artykułu jest omówienie działalności i funkcjonowania Gromadzkiej Rady Narodowej (dalej: GRN) w Prusinowicach, funkcjonującej w latach 1954–1961 jako najniższe ogniwo administracji państwowej, obejmujące kilka wsi. W granicach dzisiejszej gminy Szadek do chwili jej utworzenia z dniem 1 stycznia 1973 r. działało sześć gromad: w Górnej Woli, Krokocicach, Prusinowicach, Przatowie, Sikucinie i Wielkiej Wsi. Główną bazę źródłową do artykułu stanowi zespół archiwalny *Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Prusinowicach*, przechowywany w Archiwum Państwowym w Łodzi Oddział

* Jarosław Stulczewski, archiwista, działacz społeczno-kulturalny oraz ruchu rekonstrukcyjno-historycznego, prezes Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Mickiewicza 4, e-mail: jaroslaw.stulczewski@o2.pl.

w Sieradzu. Zachował się on w fragmentarycznej ilości (0,14 mb), gdyż w zespole odnaleźć możemy jedynie protokoły sesji i protokoły posiedzeń Prezydium¹.

GRN była w Polsce Ludowej najniższym organem władzy państwowej na terenach wiejskich, działającym na podstawie ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych². Celem ustawodawcy było *włączenie coraz szerszych mas pracujących do udziału w rządzeniu państwem, rozwijaniu ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi*. Na mocy tej ustawy dotychczasowe działania gminnych rad narodowych i ich organów przejęły gromadzkie rady narodowe. Zakres ich kompetencji w późniejszych latach wyznaczały także *Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych*³ oraz *Ustawa z dnia 28 czerwca 1963 r. o zmianie ustawy o radach narodowych*⁴.

Pozycja ustrojowa rad narodowych w Polsce, przejęta z modelu radzieckiego, kwalifikowała je jako organy reprezentujące władzę państwową. Stworzono strukturę hierarchicznie podporządkowanych organów przedstawicielskich państwa (Sejm oraz wojewódzkie, powiatowe i gromadzkie rady narodowe). Rada narodowa, wyłoniona w drodze wyborów, miała z jednej strony reprezentować interesy społeczności lokalnej, a z drugiej pełnić funkcje terenowego organu władzy państwowej reprezentującego interesy państwa jako całości. Ci sami radni mieli być jednocześnie rzecznikami swych wyborców i władzy zwierzchniej. W terenie nie istniał zatem rozdział centralnej władzy państwowej i lokalnej – samorządowej. Obie te funkcje pełnić miała jedna i ta sama instytucja⁵.

GRN jako terenowy organ władzy i administracji państwowej początkowo miała bardzo wąskie kompetencje. Zajmowała się głównie wykonywaniem zarządzeń władz powiatowych w zakresie działalności gospodarczej, rozwoju produkcji rolniej, zaspokajania potrzeb socjalnych i kulturalnych mieszkańców oraz realizacją obowiązków względem państwa. Uchwaliała także budżet, zarządzała mieniem gromadzkim, prowadziła sprawy meldunkowe i inne sprawy administracyjne. Budżet gromadzki powiązany był z budżetem powiatowym.

Gromadę Prusinowice z siedzibą GRN w Prusinowicach utworzono – jako jedną z 8789 gromad na obszarze Polski – w powiecie sieradzkim, na mocy uchwały

¹ Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu (dalej: APŁOS), Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Prusinowicach, sygn. 555/1–13.

² Dz.U. 1954, nr 43, poz. 191.

³ Dz.U. 1958, nr 5, poz. 16.

⁴ Dz.U. 1963, nr 28, poz. 164.

⁵ J. Drygalski, J. Kwaśniewski, *(Nie)realny socjalizm*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 185

nr 38/54 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 4 października 1954 r.⁶. W skład jednostki weszły wsie Prusinowice, Grzybów, Borki Prusinowskie oraz Góry Prusinowskie ze zlikwidowanej gminy Zadzim. Gromadzka rada narodowa liczyła 13 członków⁷. W 1958 r. ich liczbę zwiększono do 15 radnych. Radnych wybierała w okręgach wyborczych ludność gromady na trzyletnią kadencję, a od 1961 r. na kadencję czteroletnią.

5 grudnia 1954 r. odbyły się wybory do gromadzkich rad narodowych. W skład GRN w Prusinowicach zostali wybrani: Jan Kosiński (Borki Prusinowskie), Czesław Siekierski (Grzybów), Jan Łukaszewicz (Prusinowice), Piotr Kuźnicki (Borki Prusinowskie), Tadeusz Pietrzak (Góry Prusinowskie), Maria Kujawiak (Prusinowice), Józef Płusa (Grzybów), Jadwiga Grobelna (Grzybów), Bonifacy Gruszczyński (Prusinowice), Stanisław Damas (Grzybów), Jan Pawlak (Góry Prusinowskie), Józefa Łukaszewicz (Prusinowice) i Teresa Pawłowska (Prusinowice)⁸. Pierwsza inauguracyjna sesja GRN została zwołana 21 grudnia 1954 r. w świetlicy Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Prusinowicach. Otwarcia sesji dokonał przedstawiciel Gromadzkiego Komitetu Frontu Narodowego w Prusinowicach Jan Andrzejczak. Radni złożyli ślubowanie. Następnie referat na temat zadań Gromadzkiej Rady Narodowej w realizacji programu Frontu Narodowego wygłosił przedstawiciel Powiatowego Komitetu Narodowego Paprzycki. W dyskusji zabrali głos radni, m.in. Józef Płusa, który mówił o elektryfikacji wsi i budowie bitej drogi na odcinku Kotliny–Grzybów–Prusinowice, gdzie w niedługim czasie miała być uruchomiona linia autobusowa. Radny Jan Łukasiewicz stwierdził, że – w myśl uchwał II Zjazdu PZPR o podniesieniu hodowli i zagospodarowaniu oraz wykorzystaniu należycie łąk – są duże niedociągnięcia i na ten odcinek GRN powinna zwrócić uwagę. Z kolei radny Piotr Kuźnicki poruszył sprawę remontu dwóch mostów na terenie gromady⁹.

Realizacją uchwał GRN zajmowało się prezydium – kolegialny organ wykonawczy i zarządzający rady narodowej. Prezydium wybierano spośród radnych w głosowaniu tajnym. W latach 1954–1958 prezydium GRN w Prusinowicach

⁶ *Uchwała nr 38/54 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 4 października 1954 r. w sprawie podziału na nowe gromady powiatu sieradzkiego; w ramach Zarządzenia nr Or. V–167/1/54 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 22 listopada 1954 r. w sprawie ogłoszenia uchwał Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 4 października 1954 r., dotyczących reformy podziału administracyjnego wsi. Zob. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 1 grudnia 1954 r., nr 11, poz. 39.*

⁷ *Uchwała nr LIV/330/54 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 2 października 1954 r. w sprawie ustalenia liczby członków gromadzkich rad narodowych. Zob. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 9 października 1954 r., nr 9, poz. 36.*

⁸ *Ogłoszenie Okręgowej Komisji Wyborczej w Sieradzu dla wyborów do gromadzkich rad narodowych z dnia 7 grudnia 1954 r. Zob. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 28 grudnia 1954 r., nr 12, poz. 88.*

⁹ APŁOS, sygn. 555/1, k. b. pag.

było pięcioosobowe: przewodniczący, zastępca przewodniczącego, sekretarz oraz dwóch członków. W skład prezydium mogły wchodzić osoby spoza rady. Wybór przewodniczącego rady podlegał zatwierdzeniu przez prezydium rady stopnia wyższego. Do zadań prezydium rady narodowej należało przygotowanie i zwoływanie sesji rady, uchwalanie planu gospodarczego i budżetu oraz rozpatrywanie okresowych sprawozdań z ich wykonania. Prezydium mogło podejmować uchwały w obecności co najmniej połowy swego składu. Prezydium było podporządkowane: własnej radzie oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej (dalej: PRN) w Sieradzu.

Na pierwszego przewodniczącego Prezydium GRN w Prusinowicach wybrano Czesława Siekierskiego urodzonego 20 stycznia 1917 r. w Grzybowie, w rodzinie chłopskiej Michała i Karoliny z Olejników. Czesław Siekierski przed wojną uczęszczał do czteroklasowej szkoły w Grzybowie (od 1927 r.), a później w Szadku, gdzie ukończył w 1932 r. ukończył siedmioklasową szkołę powszechną. Pomagał rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa, jednocześnie pracując w majątku ziemskim w Prusinowicach. W latach 1937–1939 był zatrudniony jako tkacz na warsztatach na terenie Łodzi, a w czasie okupacji niemieckiej pracował na budowie kolei w firmie Hermana Koechne. 8 kwietnia 1945 r. zawarł związek małżeński z Ireną Krawczyk i gospodarował na ziemi teściów w Grzybowie. W latach powojennych pełnił szereg funkcji w gminie Zadzim. Wstąpił do PSL, następnie PSL „Nowe Wyzwolenie” i SL¹⁰. W latach 1947–1950 był prezesem Zarządu Gminnego w Zadzimiu. Później należał do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Był prezesem i sekretarzem Gminnego Oddziału Związku Samopomocy Chłopskiej w Zadzimiu (1948–1950), przewodniczącym Gminnej Rady Narodowej w Zadzimiu (1948–1950), członkiem Wydziału Powiatowego w Sieradzu, a następnie członkiem Rady Powiatowej w Sieradzu, a w latach 1949–1950 instruktorem rolnym. Od 20 grudnia 1950 r. aż do czasu reformy administracyjnej z 1954 r. pełnił funkcję przewodniczącego Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Zadzimiu. Pracował społecznie w Radzie Banku Spółdzielczego w Szadku, Kółku Rolniczym i Ochotniczej Straży Pożarnej w Grzybowie¹¹.

Zastępcą przewodniczącego prezydium GRN został Józef Płusa, sekretarzem Jan Łukasiewicz, a członkami prezydium Jan Kosiński i Józefa Łukasiewicz. Dokonano także wyboru działających przy GRN komisji stałych: rolnej (przewodniczący – Jan Kosiński, członkowie – Tadeusz Pietrzak, Antoni Przygodzki, Antoni Kubiak, Władysław Łukasiewicz), budżetowo-finansowej (przewodniczący – Bonifacy Gruszczyński, członkowie – Teresa Pawłowska, Antoni Honiarczyk,

¹⁰ A. Głowacki, K. Lesiakowski, M. Nartonowicz-Kot, L. Olejnik, *Gmina Zadzim 1919–2009*, Łódź 2010, s. 166.

¹¹ Archiwum Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (dalej: AŁUW), Akta osobowe Czesława Siekierskiego, sygn. 249/2090, k. b. pag.

Bonifacy Filipowski, Jan Marczewski), oświaty, kultury i zdrowia (przewodnicząca – Maria Kujawiak, członkowie – Jadwiga Grobelna, Józefa Łukasiewicz, Zygmunt Kuźnicki, Józef Klimczak), dróg i urzędzeń gromadzkich (przewodniczący – Piotr Kuźnicki, członkowie – Stanisław Damas, Stefan Urbański, Czesław Stelmasiak, Stanisław Kowalski). Podczas zebrania wybrano pełnomocników wiejskich, powołując na te funkcje Teresę Pawłowską ze wsi Prusinowice, Stanisława Damasa z Grzybowa, Tadeusza Pietrzaka z Gór Prusinowskich i Piotra Kuźnickiego z Borek Prusinowskich¹².

Ustawa z 1954 r. znosiła urząd sołtysa – reprezentanta samorządu wiejskiego. Zadecydowała o tym opinia, iż w okresie organizowania spółdzielni produkcyjnych urząd ten nie będzie potrzebny, a nawet mógłby stanowić przeszkodę w realizacji polityki władz państwowych na wsi. W latach 1954–1958 pojawił się urząd pełnomocnika gromadzkiej rady narodowej, który jednak po czterech latach został zlikwidowany, a w jego miejsce ponownie przywrócono urząd sołtysa.

Dwóch wybranych w grudniu 1954 r. radnych już w dniu 19 stycznia 1955 r. na posiedzeniu odbywającym się w sali Szkoły Podstawowej w Grzybowie zostało odwołanych. Jednym z odwołanych radnych był zastępca przewodniczącego Józef Płusa, na którego wpłynął anonim, w którym zarzucano mu [...] *duże niedoskonałości ze swej pracy z pobytu sołtystwa, gdzie przywłaszczał sobie pieniądze podatkowe lub obecne użytkuje ziemię po Kostrzewie Antonim, a nie ma jej złączonej w obowiązkowych dostawach i mieszkańcy wsi Grzybowa kategorycznie domagali się zamiany radnego*¹³. Odwołano także Jana Pawlaka, który wymeldował się z terenu gromady. W ich miejsce powołano Antoniego Kaczmarka z Grzybowa i Kazimierza Fraszczyńskiego z Gór Prusinowskich, których kandydatury zostały zgłoszone podczas zebrania wiejskich. W miejsce odwołanego zastępcy przewodniczącego wybrano Marię Kujawiak¹⁴.

Zebrania wiejskie służyły rozpatrywaniu spraw dotyczących poszczególnych wsi, omawianiu kwestii poprawy warunków gospodarowania, warunków bytowych i kulturalnych mieszkańców wsi, rozwoju produkcji rolniczej, upowszechnieniu wiedzy rolniczej, poprawie warunków sanitarnych i porządku na wsi. Stanowiły także forum, na którym zgłaszano postulaty. Zebrania wiejskie były poświęcane wyjaśnianiu celów i wytycznych polityki władz, omawiano wykonywanie obowiązków wobec państwa. Były także miejscem składania sprawozdań z działalności gromadzkiej rady narodowej. W zebraniu wiejskim mogli uczestniczyć mieszkańcy danej wsi, którym przysługiwało prawo wyboru do gromadzkiej rady narodowej¹⁵.

¹² APŁOS, sygn. 555/1, k. b. pag.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ E. Sokalska, *Organizacja lokalnego aparatu administracyjnego w Polsce w latach 1957–1975*, „Studia Prawnoustrojowe” 2005, nr 4, s. 50.

W lutym 1955 r. GRN w Prusinowicach powołała Kolegium Karno-Administracyjne. W pierwszym roku istnienia organ nie przejawiał większej aktywności. Wpłynęły 24 sprawy, z czego rozpatrzono 21 a trzy umorzono przed rozpatrzeniem. W kolejnym roku członkowie Kolegium oraz referent obsługujący ten organ odbyli kilka szkoleń. W 1956 r. wpłynęło 31 spraw, z czego umorzono pięć i wydano 17 orzeczeń skazujących. W związku z wydarzeniami październikowymi w kraju organ całkowicie zawiesił swoją pracę. Taki stan trwał do września 1957 r. W okresie trzyletniego funkcjonowania Kolegium rozpatrzyło 62 sprawy, w tym m.in. 14 dotyczących zagadnień rolnych, 8 dotyczących lasów, 8 – ewidencji ludności i urzędu stanu cywilnego, 6 – pijaństwa i chuligaństwa oraz 3 – przepisów porządkowych¹⁶.

Podstawowym zadaniem gromady w latach 1954–1958 była organizacja skupu żywca, zboża, ziemniaków, mleka, zabezpieczenie zbiórki podatków i organizacja prac polowych. Cel był jasno wyznaczony – ściągnąć jak najwięcej żywności i podatków z gromady. Po 1958 r. kompetencje GRN zostały rozszerzone o zagadnienia związane z budową dróg i szkolnictwem. Prezydium GRN w Prusinowicach podjęło decyzję o remontach szkół podstawowych w Borkach Prusinowskich, Grzybowie i Prusinowicach, a także przedszkola publicznego i biblioteki gromadzkiej w Prusinowicach. Na terenie gromady powstał Hufiec Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”, którego pierwszym komendantem został Henryk Parolczyk, zastąpiony w marcu 1955 r. przez nauczyciela szkoły podstawowej w Prusinowicach Zdzisława Pietrzykowskiego¹⁷.

GRN w Prusinowicach obradowała na sesjach składających się z jednego lub kilku posiedzeń zwoływanych przez prezydium, podczas których rozpatrywano najważniejsze sprawy dotyczące gromady, uchwalano roczne budżety, zatwierdzano i odwoływano sołtysów. Często przedmiotem posiedzeń prezydium GRN była sprawa zaległości w wykonaniu obowiązkowych dostaw zboża, żywca, mleka i ziemniaków przez miejscowych chłopów.

Podczas drugiej sesji w 1955 r. przewodniczący prezydium Czesław Siekierski wygłosił referat „Osiągnięcia naszego powiatu w okresie dziesięciolecia Polski Ludowej”, w którym podkreślił, iż w czterech wsiach wchodzących w skład gromady funkcjonowały trzy szkoły siedmioklasowe, a gromada była regularnie odwiedzana przez ruchome kino. Wśród innych dokonań na które uwagę zwrócił prelegent był podział majątku Adama Krzyżanowskiego w Prusinowicach (431,10 ha) i utworzenie 54 nowych gospodarstw chłopskich oraz powiększenie areалу kolejnych 29 gospodarstw. Ponadto zbudowano ponad 4 km drogi bitej z Rzeczycy do Prusinowic i przebudowano częściowo drogę bitą z wsi Choszczewy do Prusinowic. Wyremontowano i rozbudowano gorzelnię oraz pobudowano młyn w Prusinowicach. Wyremontowano pałac, który w czasie okupacji uległ znacznemu

¹⁶ APŁOS, sygn. 555/3, k. b. pag.

¹⁷ Tamże, sygn. 555/7, k. b. pag.

zniszczeniu, i zaadaptowano go na świetlicę, przedszkole i mieszkania dla pracowników Państwowego Gospodarstwa Rolnego (PGR). Rozbudowano budynki szkolne w Prusinowicach, Grzybowie i Borkach Prusinowskich, a w Prusinowicach została zorganizowana Spółdzielnia Produkcyjna¹⁸.

Na sesji w dniu 27 listopada 1955 r. radni uchwalili wprowadzenie na obszarze gromady opodatkowania za posiadanie roweru. Obowiązek płacenia takiego podatku ciążył na osobach fizycznych i prawnych niebędących jednostkami gospodarki uspołecznionej. Z opłaty zwolnione były rowery używane do wykonywania czynności służbowych. Opłatę od roweru w wysokości 20 zł uiszczano się na okres trzech lat w kasie Prezydium GRN w Prusinowicach.

W 1955 r. odbyło się siedem sesji rady narodowej i od trzech do pięciu posiedzeń każdej z komisji. Niewielka liczba sesji rady i posiedzeń komisji była spowodowana częstą absencją członków i związanym z tym brakiem quorum. Taka sytuacja utrzymała się przez kolejne lata. Członkowie prezydium w latach 1955–1957 spotkali się na posiedzeniach sześćdziesiąt razy. Na spotkaniach omawiano sprawy gospodarcze, związane m.in. z zaopatrzeniem rolników w nawozy sztuczne, udzielaniem kredytów, poborem opłat, przydziałem materiałów budowlanych, poprawą warunków bytowych i kulturalnych (w tym radiofonizacją i elektryfikacją wsi). Tematem obrad była także realizacja obowiązkowych dostaw i rozliczanie rolników z zaległości w tym zakresie¹⁹ oraz sprawy związane z podatkiem gruntowym.

Na sesji w dniu 23 września 1956 r. z funkcji przewodniczącego GRN w Prusinowicach zrezygnował Czesław Siekierski²⁰, który powrócił do pracy na swoim gospodarstwie rolnym w Grzybowie²¹. Od 1 października pełniącą obowiązki przewodniczącego gromady została Maria Kujawiak, mieszkanka Prusinowic, a 25 października w głosowaniu tajnym została wybrana na przewodniczącą rady.

Maria Kujawiak z d. Foryś ur. 4 lipca 1921 r., córka Jana (rolnika gospodarującego na 7-hektarowym gospodarstwie) pochodziła z miejscowości Redzeń (położonej 9 km na zachód od Burzenina, w gminie Majaczewice). Do szkoły powszechnej początkowo uczęszczała w rodzinnej miejscowości. Gdy była w drugiej klasie, wraz z rodzicami przeprowadziła się do Niechmirowa, gdzie zdołała ukończyć piątą klasę. Mając zaledwie 15 lat podjęła pracę w majątku ziemskim

¹⁸ Tamże, sygn. 555/1, k. b. pag.

¹⁹ Tamże, sygn. 555/2, k. b. pag.

²⁰ Tamże, sygn. 555/2, k. b. pag.

²¹ Czesław Siekierski z dniem 7 sierpnia 1966 r. został wybrany na stanowisko przewodniczącego GRN w Wielkiej Wsi, którą to funkcję sprawował do czasu zlikwidowania gromady z dniem 31 grudnia 1972 r. Następnie był członkiem Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy Szadek. Odznaczony: Medalem 10-lecia Polski Ludowej (1955), Honorową Odznaką Województwa Łódzkiego (1966). Zob. AŁUW, Akta osobowe Czesława Siekierskiego, sygn. 249/2090, k. b. pag.

w Prusinowicach, gdzie zamieszkała i pracowała przez cały okres okupacji niemieckiej. W 1940 r. zawarła związek małżeński. Z parcelacji majątku w ramach reformy rolnej w 1945 r. otrzymała działkę ziemi bez zabudowań o powierzchni 6 ha. W lutym 1954 r. wraz z mężem organizowała Spółdzielnię Produkcyjną w Prusinowicach, której przewodniczącym w maju 1954 r. został jej mąż. W tym samym roku na gromadzkim zebraniu wiejskim została wytypowana na radną GRN. Od 1955 r. była członkiem Koła Gospodyń Wiejskich w Prusinowicach²².

W związku z wyborem nowej przewodniczącej nastąpiły zmiany w prezydium GRN. Jan Kosiński został zastępcą przewodniczącego, a nowym członkiem prezydium – Piotr Kuźnicki. Członkiem prezydium pozostała wcześniej pełniąca tę funkcję Józefa Łukasiewicz. W miejsce nowo wybranej przewodniczącej prezydium GRN, 23 lutego 1957 r. dokonano wyboru przewodniczącego Komisji Oświaty, Kultury i Zdrowia, którym została Józefa Pietrzak. Do komisji dokooptowano Zofię Parolczyk (nauczycielkę szkoły podstawowej w Prusinowicach) i Mieczysława Szczepaniaka (nauczyciela z Grzybowa)²³.

W roku 1957 r. władze gromady przy udziale miejscowych zakładów pracy powołały Komitet Obchodów 1-go Maja, w skład którego weszli: Zbigniew Ciszewski – I sekretarz Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR, Roman Śmigielski – kierownik Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Prusinowicach, Józef Szabo – kierownik miejscowej gorzelnii, Kazimierz Tamecki – kierownik młyna w Prusinowicach, Bonifacy Gruszczyński – leśniczy, Jan Łukasiewicz – sekretarz prezydium GRN, Henryk Parolczyk i Mirosław Kubiak – członkowie Ludowego Zespołu Sportowego w Prusinowicach. Na uroczystość składały się: okolicznościowe przemówienie, część artystyczna i zorganizowana dla mieszkańców zabawa²⁴. Dochody gromady w 1957 r. wyniosły łącznie 118 630 zł 84 gr., a wydatki 103 316 zł 16 gr.

2 lutego 1958 r. odbyły się wybory do rad narodowych. Gromada w Prusinowicach została podzielona na dwa okręgi wyborcze. Wybrano 15 nowych radnych. Z okręgu wyborczego nr 1 radnymi zostali: Zenon Cybulski (Borki Prusinowskie), Marian Salbierz (Borki Prusinowskie), Ignacy Pawlak (Prusinowice), Jan Łukasiewicz (Prusinowice), Józef Matusiak (Prusinowice), Henryk Ciołkowski (Prusinowice), Piotr Kuźnicki (Borki Prusinowskie), Zbigniew Ciszewski (Prusinowice). Z okręgu nr 2 do rady weszli: Mieczysław Szczepaniak (Grzybów), Michał Fajkowski (Grzybów), Tadeusz Pietrzak (Góry Prusinowskie),

²² AŁUW, Akta osobowe Marii Kujawiak, sygn. 249/1204, k. b. pag.

²³ APŁOS, sygn. 555/3, k. b. pag.

²⁴ Tamże, sygn. 555/3, k. b. pag.

Antoni Przygodzki (Grzybów), Jan Stasiak (Góry Prusinowskie), Bonifacy Gruszczyński (Prusinowice) i Antoni Kaczmarek²⁵ (Grzybów)²⁶.

Pierwsza sesja nowej rady odbyła się 24 lutego 1958 r. w Szkole Podstawowej w Prusinowicach. Spotkanie otworzył przewodniczący Gminnego Frontu Jedności Narodu Zenon Cybulski. W zebraniu brał udział m.in. zastępca przewodniczącego Prezydium PRN w Sieradzu Józef Toper. Po ślubowaniu radnych dokonano wyboru nowego przewodniczącego Prezydium GRN w Prusinowicach, którym został Jan Łukasiewicz (dotychczasowy sekretarz). Na członków prezydium zostali wybrani Józef Matusiak i Michał Fajkowski.

Fot. 1. Czesław Siekierski
– przewodniczący w latach
1954–1956

Źródło: AŁUW, Akta osobowe
Czesława Siekierskiego,
sygn. 249/2090, k. b. pag.

Fot. 2. Maria Kujawiak
– przewodniczący w latach
1956–1958

Źródło: AŁUW, Akta
osobowe Marii Kujawiak,
sygn. 249/1204, k. b. pag.

Fot. 3. Jan Łukasiewicz
– przewodniczący w latach
1958–1961

Źródło: AŁUW, Akta
osobowe Jana Łukasiewicza,
sygn. 249/1347, k. b. pag.

Nowy przewodniczący urodził się 1 marca 1918 r. w Prusinowicach, w rodzinie średniozamożnego chłopca – ojciec obrabiał 6-hektarowe pole. Po ukończeniu czwartej klasy w wiejskiej szkole zamieszkał u najstarszej siostry w Łodzi, gdzie kontynuował naukę w siedmioklasowej szkole powszechnej im. Adama Mickiewicza. Po powrocie do domu rodzinnego w lipcu 1939 r. zawarł związek małżeński z Natalią Nastarowicz. W okresie okupacji niemieckiej został wysiedlony z własnego gospodarstwa i pracował jako przymusowy robotnik rolny w in-

²⁵ Zmarł w czasie trwania kadencji.

²⁶ Ogłoszenie Okręgowej Komisji Wyborczej w Sieradzu dla wyborów do gromadzkich rad narodowych z dnia 2 lutego 1958 r. Zob. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 15 kwietnia 1958 r., nr 2, poz. 6.

nym gospodarstwie w Prusinowicach. W latach 1945–1948 był radnym Gminnej Rady Narodowej w Zadzimiu i członkiem jej prezydium. Od 1948 r. pełnił urząd sołtysa wsi Prusinowice (do momentu zniesienia tej funkcji zgodnie z wytycznymi *Ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych*). W 1954 r. został członkiem PZPR²⁷.

Podczas drugiej sesji w marcu 1958 r. zostały przeprowadzone wybory na stanowisko sekretarza gromady. Radni zaproponowali kandydaturę Antoniego Koniarczyka z Borków Prusinowskich. Po ostrej wymianie zdań ostatecznie nie został on jednak wybrany na proponowane stanowisko (za 4 głosy, przeciw – 10)²⁸. W tej sytuacji członek prezydium Michał Fajkowski zgłosił kandydaturę Mirosława Kubiaka, Ten jednak po krótkiej wymianie zdań zrezygnował z kandydowania *oświadczając, że wycofuje swą kandydaturę, ponieważ jako przyszły sekretarz gromadzki nie chce pozostawać w konflikcie z miejscową podstawową organizacją partyjną*. W efekcie nie dokonano wyboru nowego sekretarza. Kandydatura Mirosława Kubiaka (zatrudnionego w biurze Prezydium GRN w Prusinowicach na stanowisku referenta administracyjnego) ponownie została zgłoszona na sesji w dniu 11 maja 1958 r. i tym razem radni wybrali go na stanowisko sekretarza gromadzkiego²⁹.

Zniesiony urząd sołtysa został przywrócony na mocy ustawy z 1958 r.,³⁰ w świetle której zebranie wiejskie zwołane przez przedstawiciela gromadzkiej rady narodowej wybierało sołtysa na okres trzech lat spośród osób uprawnionych do udziału w zebraniu wiejskim. Zadaniem sołtysa było zapewnienie stałej łączności między wsią a gromadzką radą narodową i jej prezydium. Wybór sołtysa podlegał zatwierdzeniu przez gromadzką radę narodową. GRN lub prezydium PRN mogły odwołać sołtysa, który nie wywiązał się ze swych obowiązków lub dopuścił się przestępstwa. Sołtys miał działać w myśl wskazań gromadzkiej rady narodowej, czuwać nad wykonywaniem przez mieszkańców wsi obowiązków wynikających z przepisów prawa oraz uchwał GRN i jej prezydium oraz prezentować postulaty wsi wobec prezydium gromadzkiej rady narodowej. Sołtysi brali udział w okresowych naradach sołtysów, zwoływanych przez prezydium GRN.

Na przełomie kwietnia i maja 1958 r. odbyły się wybory na sołtysów miejscowości wchodzących w skład gromady. Sołtysami zostali: w Borkach Prusinowskich – Michał Staniaszczyk, w Górach Prusinowskich – Stefan Urbański, w Grzybowie – Stanisław Damas, w Prusinowicach i Czarnym Lesie – Jan Pietras.

²⁷ AŁUW, Akta osobowe Jana Łukasiewicza, sygn. 249/1347, k. b. pag.

²⁸ APŁOS, sygn. 555/4, k. b. pag.

²⁹ Tamże.

³⁰ Dz.U. 1958, nr 5, poz. 16.

Tablica 1. Skład stałych Komisji GRN w Prusinowicach w latach 1958–1961

L.p.	Nazwisko i imię	Radny	Przynależność partyjna	Zakład pracy	Zawód
Komisja Finansowo-Budżetowa					
1	Gruszczyński Bonifacy	tak	bezpartyjny	Lasy Państwowe	leśniczy
2	Pawlak Ignacy	tak	ZSL	PZR Sieradz	technik melioracji
3	Kroczyński Franciszek	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
4	Poper Leon	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
5	Klimczak Józef	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
Komisja Rolnictwa					
1	Salbierz Marian	tak	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
2	Przygodzki Antoni	tak	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
3	Bachmański Józef	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
4	Pietrzak Tadeusz	tak	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
5	Klimczak Feliks	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
Komisja Oświaty, Kultury i Zdrowia					
1	Szczepaniak Mieczysław	tak	bezpartyjny	szkoła podstawowa	nauczyciel – kierownik szkoły
2	Ciołkowski Henryk	tak	ZMW	PGR	pracownik fizyczny
3	Pokora Kazimierz	nie	PZPR	szkoła podstawowa	nauczyciel – kierownik szkoły
4	Trzapałkowski Stanisław	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
5	Kowalski Stanisław	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
Komisja Mienia i Urzędzeń Gromadzkich					
1	Kuźnicki Piotr	tak	PZPR	gospod. rolne	rolnik
2	Stasiak Jan	tak	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
3	Gadzialski Kazimierz	nie	bezpartyjny	PGR	kierownik w Prusinowicach
4	Kowalski Franciszek	nie	bezpartyjny	gospod. rolne	rolnik
5	Damas Stanisław	nie	ZSL	gospod. rolne	rolnik

Źródło: APŁOS, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Prusinowicach, sygn. 555/4, k. b. pag.

W 1958 r. powołano Gromadzki Społeczny Komitet Pomocy Powodzianom w dolinie rzek Bug i Narew i zorganizowano zbiórkę pieniędzy, zboża i odzieży.

Pracami Komitetu kierował przewodniczący Prezydium GRN w Prusinowicach Jan Łukasiewicz. Rok później, w lutym powołano Gromadzki Komitet Zbiórkowy Społecznego Funduszu Budowy Szkół, a jego przewodniczącym został Kazimierz Pokora – kierownik Szkoły Podstawowej w Prusinowicach³¹. Z dniem 31 marca 1959 r. ze względu na zmianę miejsca zamieszkania z funkcji sekretarza został odwołany Mirosław Kubiak.

16 kwietnia 1961 r. odbyły się trzecie wybory do gromadzkich rad narodowych. Radnymi gromady w Prusinowicach z okręgu wyborczego nr 1 zostali: Jan Łukasiewicz (Prusinowice), Stanisława Karolczak (Prusinowice), Anna Stelmasiak (Prusinowice), Jan Matusiak (Prusinowice), Ignacy Pawlak (Prusinowice), Henryk Ciołkowski (Prusinowice) i Józef Matusiak (Prusinowice). W okręgu wyborczym nr 2 wybrani zostali: Marian Dankowski (Prusinowice), Ignacy Kolasa (Prusinowice), Kazimiera Stasiak (Góry Prusinowskie), Piotr Kuźnicki (Borki Prusinowskie), Józef Przygocki (Grzybów), Marian Salbierz (Borki Prusinowskie), Tadeusz Pietrzak (Góry Prusinowskie) i Mieczysław Szczepaniak (Grzybów)³². Do trzyosobowego prezydium wybrano: Jana Łukasiewicza (przewodniczący) oraz Józefa Matusiaka (członek) i Mieczysława Szczepaniaka (członek). Dokonano także wyboru członków stałych Komisji: Finansowo-Budżetowej, Rolnictwa, Oświaty, Kultury i Zdrowia oraz Mienia i Urzędzeń Gromadzkich. Powołano niestałą Komisję Regulaminową, której przewodniczącym został Jan Łukasiewicz³³.

W czerwcu 1961 r. odbyły się wybory sołtysów. W Borkach Prusinowskich, Górach Prusinowskich i Prusinowicach wybrane zostały osoby dotychczas pełniące te funkcje, a w Grzybowie nowym sołtysem został Antoni Przygodzki. Na terenie gromady działały dwie Spółki Wodne, czuwające nad konserwacją urządzeń melioracyjnych oraz cztery Kółka Rolnicze (w Prusinowicach, Grzybowie, Borkach Prusinowskich i Górach Prusinowskich)³⁴. W kółkach rolniczych, które praktycznie nie prowadziły żadnej działalności, zrzeszonych było 17% rolników zamieszkujących gromadę³⁵. Funkcjonowało także państwowe gospodarstwo rolne, spółdzielnia produkcyjna, młyn gospodarczy, gorzelnia, trzy szkoły podstawowe (w tym dwie siedmioklasowe i jedna czteroklasowa), świetlica oraz gromadzka biblioteka publiczna, kierowana przez Zofię Olejnik³⁶.

Gromada Prusinowice jako jednostka administracyjna była jednostką stosunkowo małą – zajmowała niewielki obszar i liczyła niewielu mieszkańców. Mimo to radni w uchwale z dnia 19 sierpnia 1961 r. nie wyrażali zgody na likwidację

³¹ APŁOS, sygn. 555/5, k. b. pag.

³² Ogłoszenie Okręgowej Komisji Wyborczej w Sieradzu dla wyborów do gromadzkich rad narodowych z dnia 16 kwietnia 1961 r. Zob. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 5 sierpnia 1961 r., nr 6, poz. 34.

³³ APŁOS, sygn. 555/6, k. b. pag.

³⁴ Tamże, sygn. 555/13, k. b. pag.

³⁵ Tamże, sygn. 555/6, k. b. pag.

³⁶ Tamże, sygn. 555/8, k. b. pag.

gromady i włączenie jej obszaru do innych sąsiednich gromad. W latach swego istnienia (1954–1961) gromada prusinowicka wiele zdziałała na rzecz poprawy życia mieszkańców. Oddano do użytkowania trzy budynki ochotniczej straży pożarnej, 3,5 km drogi bitej, 5 km drogi żwirowej, zorganizowano zespół budowlany w Prusinowicach, powstała nowa kolonia Prusinowice, przeprowadzono meliorację łąk w Prusinowicach i uruchomiono linię autobusową. W sierpniu 1961 r. prezydium GRN wystąpiło z wnioskiem do Inspektoratu Oświaty Prezydium PRN w Sieradzu o otwarcie we wsi Prusinowice szkoły przysposobienia rolniczego³⁷.

Wprowadzony w 1954 r. podział kraju na gromady był całkowicie sztuczny. Powszechnie dostrzegano wady przeprowadzonej tej reformy administracyjnej, przede wszystkim utworzenie zbyt wielu małych gromad. Już w 1956 r. rozpoczął się proces stopniowej komasacji gromad w województwie łódzkim. GRN w Prusinowicach została ostatecznie zlikwidowana 31 grudnia 1961 r., a jej teren włączony do GRN w Wielkiej Wsi³⁸.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi:

Akta osobowe Marii Kujawiak, sygn. 249/1204.

Akta osobowe Jana Łukasiewicza, sygn. 249/1347.

Akta osobowe Czesława Siekierskiego, sygn. 249/2090.

Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Prusinowicach, sygn. 555.

Źródła drukowane

Dziennik Urzędowy 1954, nr 43, poz. 191.

Dziennik Urzędowy 1958, nr 5, poz. 16.

Dziennik Urzędowy 1963, nr 28, poz. 164.

Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi 1954, nr 9, poz. 36.

Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi 1954, nr 11, poz. 39.

Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi 1954, nr 12, poz. 88.

Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi 1958, nr 2, poz. 6.

Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi 1961, nr 6, poz. 34.

³⁷ Tamże, sygn. 555/13, k. b. pag.

³⁸ Bandurka M., *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995, s. 154.

Opracowania

- Bandurka M., *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995.
- Głowacki A., Lesiakowski K., Nartonowicz-Kot M., Olejnik L., *Gmina Zadzim 1919–2009*, Łódź 2010.
- Drygalski J., Kwaśniewski J., *(Nie)realny socjalizm*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1992.
- Sokalska E., *Organizacja lokalnego aparatu administracyjnego w Polsce w latach 1957–1975*, „Studia Prawnoustrojowe” 2005, nr 4.

[Artykuł wpłynął: maj 2019; akceptacja: lipiec 2019]

ACTIVITY OF THE PRESIDING COMMITTEE OF THE PEOPLE'S DISTRICT COUNCIL IN PRUSINOWICE (1954–1961)

Summary

The People's District Council in Prusinowice was established following the administrative reform in 1954. It encompassed the villages of Prusinowice, Grzybów, Boraki Prusinowskie and a part of the former commune of Zadzim – Góry Prusinowskie. The resolutions of the Council were implemented by its Presiding Committee, which was a collegiate executive and managing body of the Council. Its competencies included approving and managing the annual budget, appointing and dismissing the village administrator, organizing the purchase of livestock, grain, potatoes and milk, tax collecting, organizing agricultural activities, road construction and education. The successive presidents were: Czesław Siekierski, Maria Kujawiak and Jan Łukasiewicz. In the period 1954–1961 the Prusinowice Council carried out a number of projects to improve the living conditions of the inhabitants – three fire-stations were provided, 3.5 km of dirt road and 5 km of gravel road were supplied, meadows drainage in Prusinowice was made and a bus connection was organized. The District in Prusinowice was liquidated on 31 December 1961.

Keywords: Prusinowice, District, People's Council